

1. Home page

Tegenover het Vredespaleis in Den Haag ligt een verborgen oase van rust: de oude Joodse begraafplaats. Hier liggen meer dan 10.000 mannen, vrouwen en kinderen begraven. De begraafplaats is in 1694 gesticht.

Zo'n 2860 grafstenen met inscripties in het Portugees, Spaans en Hebreeuws en het metaarhuisje getuigen van vijf eeuwen Joodse geschiedenis in Den Haag, abrupt tot een einde gekomen in de Tweede Wereldoorlog.

Jaarlijks komen bezoekers uit binnen- en buitenland bidden bij het graf van Saul Halevi (overleden in 1785). Hij was in zijn tijd (en nog steeds) een vermaarde geleerde opperrabijn. *Klik hier voor meer informatie*

Wilt u de begraafplaats ook eens bezoeken? *Klik hier voor meer informatie*

De Joodse begraafplaats is een rijksmonument en wordt in stand gehouden door de Stichting tot Instandhouding van de Joodse Begraafplaats te 's-Gravenhage. Deze stichting probeert de fondsen te verwerven die nodig zijn voor onderhoud en restauratie. *Klik hier voor meer informatie*

2. Geschiedenis begraafplaats

Kopje: Het niemandsland tussen Den Haag en Scheveningen

De Joodse begraafplaats werd in 1694 gesticht, toen nog in het niemandsland tussen Den Haag en Scheveningen. Het tolhuis dat bij de begraafplaats ligt, getuigt daar nog steeds van. De begraafplaats begon zeer klein (ongeveer 84 m²) en was bedoeld voor Sefardische- en Asjkenazische Joden.

Kopje: Sefardische of Asjkenazische joden?

Sefardische- of Portugese Joden, veelal zakenlieden, juweliers en financiers, verdreven uit Spanje en Portugal, begonnen zich in de 17e eeuw te vestigen in den Haag, rond het machtscentrum van de Republiek der Verenigde Nederlanden. Hoogduitse- of Asjkenazische Joden, gevlucht uit Oost Europa, kwamen toen ook naar Den Haag. Zij waren de kosjere slagers, keukenpersoneel, leveranciers en huispersoneel voor de, veelal grote, Sefardische huishoudens.

De Joodse begraafplaats van de Hoogduitse- en Portugese gemeenten kwam tot stand op initiatief van Ziskind Pos uit Poznan in Polen, die als Alexander Polak ingeschreven was in een winkeliersgilde in Den Haag en een winkel had op de hoek Spui en Gedempte Burgwal. Ziskind Pos werd als één der eersten hier begraven, nabij de ingang aan de Scheveningseweg, in 1697. Dit is in het oudste deel van de begraafplaats, waar Portugese- en Hoogduitse Joden nog samen werden begraven.

Kopje: Tweedeling

In 1710 werd de begraafplaats in tweeën gedeeld. De Hoogduitse Joden kregen een eigen gedeelte om te gebruiken. De Portugese Joden bleven hun doden op het oudste gedeelte begraven. Zij kochten er later nog een stuk grond bij.

Als gevolg van de sterke toename van het aantal Hoogduitse Joden in Den Haag werd de begraafplaats regelmatig uitgebreid in de 18e en 19e eeuw. Verreweg het grootste deel van de begraafplaats is dan ook Hoogduits.

Het Portugese deel van de begraafplaats is tot op heden nog in gebruik; het meest recente graf dateert van 2012. Het Hoogduitse deel was omstreeks 1900 zo goed als vol, daarom werd in 1906 in Wassenaar een nieuwe Hoogduitse begraafplaats geopend. Van het Hoogduitse deel van de begraafplaats aan de Scheveningseweg werd vanaf die tijd nog bij uitzondering gebruik gemaakt.

Kopje: Grafstenen

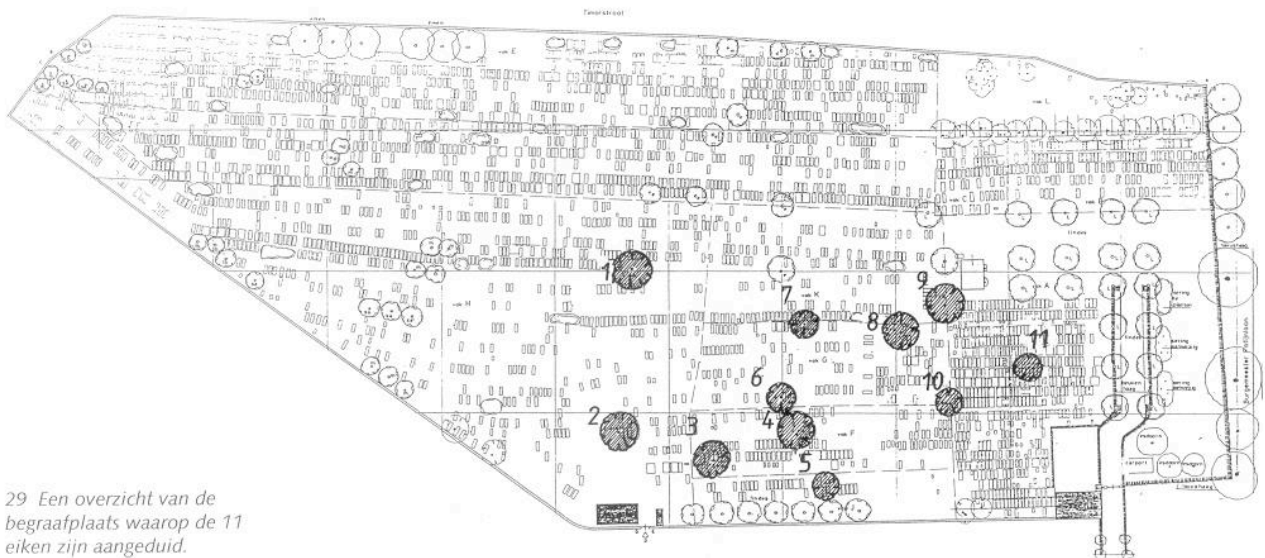
De grafstenen zijn uniform van afmeting, omdat er volgens het jodendom geen verschil bestaat tussen arm en rijk in de dood.

Inscripties en versieringen op de Hoogduitse grafstenen wijzigen in de loop der eeuwen. In het begin worden Hebreeuws teksten, Joodse namen en symbolen voor functie van de overledene in de Joodse gemeenschap gebruikt. Later worden dat Nederlandse teksten en namen, beschrijvingen van maatschappelijke functies, militaire rangen, koninklijke onderscheidingen en niet-Joodse symbolen naar de mode van de tijd.

De Portugese grafstenen dragen Portugese-, Spaanse- of Hebreeuwse teksten.

Kopje: Waarom liggen er slechts 2.860 grafstenen boven 10.000 graven?

Grafstenen waren voor de meeste Hoogduitse families onbetaalbaar. Ook zijn er in de loop der eeuwen grafstenen verdwenen. Uiteengevallen door natuurlijk verval, beschadigd door een Britse vliegtuigbom in 1944 en bijvoorbeeld door de aanleg van loopgraven op de begraafplaats door de Duitsers gedurende de Tweede Wereldoorlog

29 Een overzicht van de begraafplaats waarop de 11 eiken zijn aangeduid.

Kopje: Het memorial

Volgens het Jodendom is alle materie op de begraafplaats van de doden die er liggen en moet daar blijven. Brokstukken van zerken die bij de restauratie van de muur in 2006 tevoorschijn kwamen zijn neergelegd in een klein monument op de

begraafplaats, ontworpen door leerlingen van het Haagse Wateringse Veld College en uitgevoerd door leerlingen van de Haagse Escamp VMBO, in 2009.

Kopje: Bronnen

De geschiedenis van deze begraafplaats is beschreven in de VOM-reeks 1992 nummer 5. De titel luidt: "De joodse begraafplaats aan de Scheveningseweg in Den Haag: geschiedenis en restauratieverslag". Onder redactie van Drs. Francine Püttmann en Drs. H.P.R. Rosenberg.

Op www.archieven.nl zoekt u naar : 7000-01 ; het nummer van de Bibliotheek Haags Gemeentearchief. Nummer 1 van de Gedigitaliseerde collectie daarin is dit boek in PDF.

LINK NAAR www.archieven.nl

LINK NAAR JHM

LINK NAAR JOODSE OVERLIJDENSGBRUIKEN

3. Register begraafplaats

In opdracht van de stichting is in 1986 tot 1988 de begraafplaats gedocumenteerd. Nadat de grafstenen waren schoongemaakt en zoveel mogelijk hersteld, werden die gefotografeerd. De teksten erop werden vertaald uit het Portugees en Hebreeuws en op systematische wijze vastgelegd. Hetzelfde gebeurde met de grafboeken in het Portugees, Jiddisch en Hebreeuws.

Deze documentatie bevindt zich in het Haags Gemeentearchief en is voor iedereen vrij toegankelijk. Met behulp van verschillende toegangen kunnen de gegevens van de begravenen worden gevonden. Gezocht kan worden op de voornaam van de vader, op de familienaam en op de datum van overlijden. De betreffende gegevens van de graven zijn vervolgens te vinden op speciale formulieren van de grafboeken en documentatiekaarten van de grafstenen. Op deze plaats treft men tevens een foto van de grafsteen aan, waarvan het mogelijk is een afdruk te bestellen. Onderdeel van de documentatie is ook een plattegrond van de begraafplaats, waardoor men de plek van een graf kan vinden. Een handleiding vergezelt de hele documentatie.

In 2014 zijn registers gedigitaliseerd. Hierdoor kunt u zoeken op naam en overlijdensdatum. Het resultaat kan zijn een zerksnummer en /of een formuliernummer. Om met een formuliernummer te zoeken naar het betreffende formulier met foto van de zerk en zerkteksten, moet u naar het Haags Gemeentearchief.

Het graf vinden aan de hand van een zerksnummer geschiedt in twee stappen: het zerksnummer opzoeken op de plattegrond van de begraafplaats in het Haags Gemeentearchief en vervolgens met een fotokopie in de hand gaan zoeken naar het graf op de begraafplaats zelf. Indien u een grafnummer heeft gevonden en kunt u contact opnemen met de stichting; wij gaan dan met u naar de begraafplaats om het graf te vinden.

PDF van het register

4. Bezoek

Kopje: Wilt u de begraafplaats ook eens bezoeken?

Dat kan: u kunt contact opnemen via info@joodsebegraafplaats.nl Daarnaast is de begraafplaats jaarlijks geopend op de zondag van het Open Monumentendagen-weekend. Wij heten U dan van harte welkom op de begraafplaats tussen 12.00 en 16.00 uur. Tijdens deze dag verzorgen wij gratis rondleidingen.

Kopje: Rondleiding?

Tegen geringe vergoeding zijn rondleidingen zijn mogelijk. Neemt u daarvoor contact op via info@joodsebegraafplaats.nl

Kopje: Huisregels

Op Joodse feestdagen en zaterdagen is de begraafplaats niet toegankelijk. Uit respect voor de mensen die begraven liggen, worden mannen en jongens verzocht een hoofddekseel te dragen. Huisdieren worden niet toegelaten.

5. Contact

Kopje: Contactgegevens

E-mailadres: info@joodsebegraafplaats.nl

Postadres: Postbus 97655 , 2509 GB, Den Haag.

Website: www.joodsebegraafplaats.nl

Bezoekadres Joodse begraafplaats: Scheveningseweg hoek Burgemeester patijnlaan

ING Bank rekening: NL26 INGB 0003376801
tnv Stichting Instandhouding Joodse begraafplaats 's-Gravenhage

Kamer van Koophandel Den Haag nr. 41153304

Telefoon secretaris: (070) 3281361

Kopje: De bestuurders

Drs. F.A. (Florus) Wijsenbeek, voorzitter
Drs. J.A. (Hans) Wijnveldt, arts, vice-voorzitter
Ir. R.J. (Rob) Gmelig Meijling, secretaris
Mr. M.D. (Michiel) Hes, penningmeester
R. (Rebecca) van Leeuwen, bestuurslid
H.M. (Hanneke) Gelderblom – Lankhout, bestuurslid
P. (Peter) van Raalte, bestuurslid

Kopje: Korte geschiedenis van de stichting

Na de Tweede Wereldoorlog was de gedecimeerde Joodse gemeenschap niet in staat de begraafplaats te onderhouden. Dit leidde tot verwaarlozing en verval van het terrein en de grafstenen.

Om het proces van verval te stuiten is in 1984 de Stichting tot instandhouding van de Joodse begraafplaats te 's-Gravenhage in het leven geroepen. Eerste wapenfeit van deze stichting was een ingrijpende restauratie in 1987 en 1988. Daarbij zijn de muur rond de begraafplaats, het metaarhuisje, de beheerderswoning, de entree van de begraafplaats en 1.500 van de 2.860 zerken gerestaureerd. Verder zijn alle graven geïnventariseerd. Ook zijn de kenmerkende, monumentale bomen behandeld tegen verval.

Sinds 2005 heeft de Stichting ervoor gezorgd dat een ingestort deel van de muur vervangen. Ook is het is omvallen van een ander deel van de muur voorkomen door het plaatsen van stalen steunberen. Jaarlijks worden zerken gerestaureerd en onderhoud aan de bomen en het groen uitgevoerd.

Kopje: ANBI-verplichtingen

- het RSIN (Rechtspersonen en Samenwerkingsverbanden Informatienummer)/fiscaal nummer
- het post- of bezoekadres van de instelling (zie contact)
- een duidelijke beschrijving van de doelstelling van de ANBI
- de hoofdlijnen van het beleidsplan
- de namen en functie van de bestuurders (zie contact)
- het beloningsbeleid
- een actueel verslag van de uitgevoerde activiteiten
- een financiële verantwoording

6. Donaties

Kopje: Wij zijn volledig afhankelijk van donaties

Om de begraafplaats in stand te houden is jaarlijks zo'n € 30.000 nodig. Dit geld is nodig voor groenonderhoud en restauratiewerkzaamheden aan metaarhuisje, muur en grafzerken.

Ondanks dat de begraafplaats een rijksmonument is, is zij grotendeels afhankelijk van particuliere donateurs. De afgelopen jaren hebben wij van fondsen als Stichting Levi Lassen, het Prins Bernard Cultuurfonds, Fonds 1818, en David Roos Weijl diverse malen een donatie mogen ontvangen. Wij zijn deze fondsen daar zeer erkentelijk voor.

Toch zijn wij altijd op zoek naar nieuwe donateurs. Mocht u daar meer over willen weten, dan kunt u contact opnemen via info@joodsebegraafplaats.nl

Kopje: Kan de Joodse gemeenschap de begraafplaats niet onderhouden?

Volgens het Joodse geloof is het niet toegestaan graven te ruimen. Dit had tot gevolg dat de begraafplaats in 1906 vol was. De Joodse gemeenschap uit Den Haag is toen

in Wassenaar gaan begraven. Vanaf die tijd is alleen nog bij uitzondering gebruik gemaakt van de begraafplaats.

Omdat de Joodse gemeenschap van Den Haag in de Tweede Wereldoorlog gedecimeerd is, is er op dit moment geen geld om twee begraafplaatsen te onderhouden. Dat betekent dat de oude begraafplaats voor instandhouding volledig afhankelijk is geworden van donaties en subsidies.

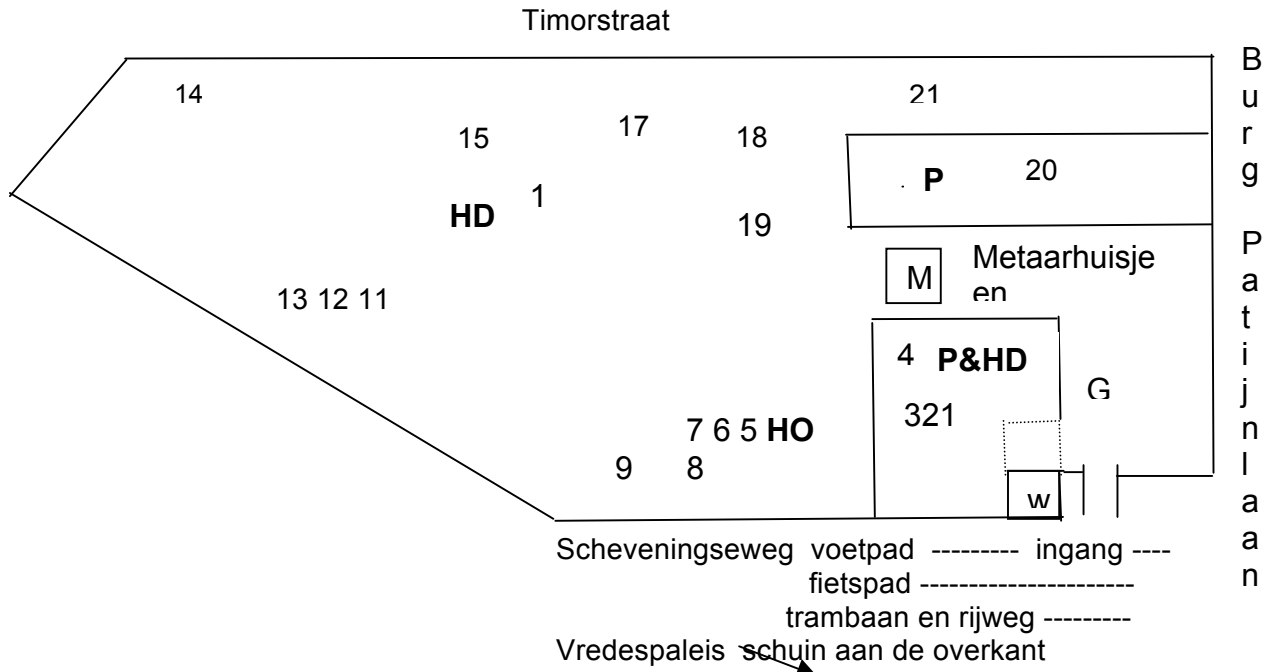
7. Personen hier te ruste gelegd

Op de begraafplaats rusten 10.000 joodse mannen, vrouwen en kinderen uit alle lagen van de Haagse bevolking van de afgelopen 320 jaar.

De bijna 3.000 nog bestaande grafstenen markeren de graven van, oa:

- 1 Ziskind Pos (Alexander Polak), oprichter van de begraafplaats, oudste, eerste, Hoogduitse graf, 1697
- 2 Beile Pos, vrouw van Ziskind Pos, 1700
- 3 Jozef Israël Mello, voorzanger, tweede begravene, eerste Portugese graf, 1699
- 4 Tsadik Cohen Belinfante, belangrijke rabbijn, 1786
- 5 Arje Leib Löwenstam, rabbijn, zoon van rabbi Saul Löwenstam, "Saul Amsterdammer"
- 6 Dina Halevi, dichteres, vrouw van Saul Halevi, dochter van de Amsterdamse rabbijn Arje Leib Löwenstam
- 7 Saul Halevi, 'Hager Rav', opperrabbijn van Den Haag, 1785, internationaal beroemde geleerde rabbijn. Jaarlijks bidden vele bezoekers bij Halevi's graf en plaatsen er lichtjes. De grafsteen lijkt vastgehouden te worden door een reusachtige hand uit de stam van eikenboom nr.3
- 8 M. Lehren, bekende rabbijn in Den Haag, 1815
- 9 Jacques Levi Lassen, bekende Haagse zakenman/filantroop, en zijn zuster Pauline Levi Lassen, 1962 / 1958 bekend van de na-oorlogse ontwikkeling van de voormalige Joodse buurt Spui-Gedempte Gracht-Voldersgracht-Bezemstraat
- 10 Mr. Carel Asser, belangrijk jurist, 1836
- 11 Jozef Asjer Lehman, opperrabbijn van Den Haag, 1842
- 12 Sjalom Zurkann, schenker pand joods bejaardentehuis Newé Sjalom, Den Haag, 1846
- 13 Mr. Lodewijk Asser, rechter en lid Provinciale Staten, 1850
- 14 Prof.Mr.Dr. Jacques Oppenheim, Lid Raad van State, 1925
- 15 D.S. van Zuiden, geschiedschrijver van joods Den Haag, 1941
- 16 Mr. M.H. Godefroi, eerste joodse minister in Nederland, 1882/ 5642
- 17 Tobias Tal, opperrabbijn van Arnhem en Den Haag, 1898
- 18 Jozef Israëls, kunstschilder, 1911 / 5671
- 19 S.L. Verveer, kunstschilder, 1876
- 20 Jacob van Jacob Ferares, opperrabbijn Portugees Israëlitische Gemeente te Den Haag, 1884
- 21 Prof. Mr. David Simons, belangrijk rechtsgeleerde, 2000 en de schrijfster Ida Simons- Rosenheimer, 1960

Bovenstaande nummers corresponderen met nummers waarmee de grafstenen zijn gemarkeerd dmv van witte paaltjes.

Legenda:

- P&HD oudste deel
Portugees & Hoogduits
- P Portugees deel (Sefardisch)
- HD Hoogduits deel (Asjkenazisch)
- HO oudste HD deel
- w voormalige
beheerderswoning
- G glazen kunstwerk

PLATTEGROND VAN DE BEGRAAFPLAATS MET BOVENSTAANDE 21 NUMMERS

Vooralsnog niet gemarkeerd zijn de grafstenen van :

- twee broers van de 19e eeuwse kunstschilder Salomon Verveer; de schilder Elchanon en de fotograaf Maurits;
- de oprichter van het persbureau ANP, Vaz Dias;
- de gietijzerfabrikant Enthoven;
- familieleden van de financier Fransisco Lopes Suasso, zelf begraven op Ouderkerk aan de Amstel, die in 1688 stadhouder Willem III en Mary Stuart in staat stelde de macht over te nemen in Engeland;
- Tobias Boas, rond 1750 een bankier van de Staten Generaal en het stadhouderlijk hof, destijds bestuurder van de Haagse Hoogduitse gemeente en voorvechter voor de rechten en vrijheden van de Joden in Holland en in het buitenland;

- voorts liggen hier goudsmeden, hogere- en lagere ambtenaren, militairen, artsen en juristen;

Zonder grafstenen liggen echter de meesten:

- mannen en vrouwen uit de goeddeels verpauperde Haagse jodenbuurt; marskramers, slagers, winkeliers en bedelaars en vele, vele kinderen;
- mensen die hier tijdens de Duitse bezetting in het geheim zijn begraven.